

Slika stanja života starijih osoba koje žive same na području Žumberka - Zagrebačka županija

(Life conditions of elder people living alone in Žumberak, Zagreb County)

Katarina Gerbl

Sažetak

Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije
Zagrebačka županija – tim za unapređenje zdravlja

Ključne riječi: Žumberak, Zagrebačka županija, starije osobe

Zašto Žumberak - cilj i razlozi istraživanja

S ciljem da se problematici starijih osoba pristupi realno s prijedlozima poboljšanja njihova života, na seminaru u Samoboru započeo je projekt 'Kvaliteta života starijih osoba – zdravo starenje' uz mentorski tim Škole narodnog zdravlja 'Andrija Štampar' i koordinaciju nacionalne koordinatorice Hrvatske mreže zdravih gradova doc. dr. sc. Selme Šogorić.

U Zagrebačkoj županiji živi više od 42 tisuće osoba starijih od 65 godina – podaci su to popisa stanovništva iz 2001. Tendencija starenja stanovništva opća je pojava u Hrvatskoj, a trenutni postotak starog stanovništva u Zagrebačkoj županiji svrstava je među „starije županije“ u zemlji.

Istražujući probleme života i zbrinutosti starijih ljudi, u Zagrebačkoj županiji odabrano je područje Žumberka – upravo stoga što ga karakterizira specifična, slobodno se može reći i - loša, demografska slika. Iako je u blizini glavnoga grada, žumberačko područje zaostaje u gospodarskom razvoju, kao što prednjači i po negativnim demografskim podacima.

U odnosu na ostale administrativne jedinice lokalne samouprave na području Zagrebačke županije, Općina Žumberak je, demografski, u najgorem položaju. Nažalost, ova prirodno prelijepa Općina je ujedno i općina s najmanjim brojem stanovnika, najvećim udjelom muškaraca, najmanjom gustoćom naseljenosti te najvećom prosječnom starošću stanovnika... To je izrazito seosko područje s mnogo manjih naselja sa starijim stanovništvom koje se bavi poljoprivredom, uglavnom za vlastite potrebe te odseljene članove obitelji.

Žumberak – smještaj i osnovni podaci

Dvadesetak kilometara zapadno od Zagreba proteže se Žumberačko gorje koje je granično područje između dviju republika - Hrvatske i Slovenije. Žumberak se prostire na tri administrativne jedinice – najvećim dijelom pripada Općini Žumberak, dok se manjim dijelom nalazi i na području Grada Samobora (Zagrebačka županija) te Grada Ozlja (Karlovačka županija).

Općina Žumberak obuhvaća jugozapadni planinski dio Žumberačke gore. Na nešto više od 110 četvornih kilometara nalazi se 35 naselja u kojima živi svega 1.176 stanovnika, odnosno 10.56 stanovnika po četvornom kilometru.

Svega tri žumberačka naselja imaju više od sto stanovnika dok neka broje samo dva žitelja. Čak jedna trećina stanovnika starija je od 65 godina. Dok te informacije nude službeni podaci popisa stanovništava iz 2001., lokalni čelnici procjenjuju da je broj stanovnika na Žumberku otada pao na samo 1.000 žitelja, od čega 80 posto čini starije stanovništvo. Unatoč postojanju asfaltiranih cesta i autobusnih linija (koje su, doduše, vrlo rijetke, ali postoje), povezanost s većim centrima - Samoborom i Jastrebarskim, relativno je slaba. Posebice u zimskim mjesecima kada pojedina naselja, zbog snijega, ostaju doslovno odsječena.

Metode raspitivanja

Stvarne potrebe starijeg stanovništva na Žumberku, njihova razmišljanja i pitanje, što im nedostaje da bi dostojanstveno proživjeli svoju dob, neka su od pitanja na koja je ovaj intervju tražio odgovore.

Za intervju su odabrane starije osobe koje žive same s ciljem utvrđivanja njihovih potreba, subjektivnih osjećaja, stila i načina život uz iznalaženje mogućnosti za pozitivne intervencije te poboljšanje života ovih ljudi.

U intervjuu, koji je rađen uz opserversa, korištena su 22 otvorena pitanja uz naturalističko kvalitativnu analizu podataka koju karakteriziraju mnogobrojni empirijski podaci te problemski orijentirani intervju (1).

Nakon više provedenih razgovora, bilo je sasvim jasno da se odgovori ispitivanih starijih ljudi gotovo u cijelosti podudaraju te da nije potrebno širenje uzorka. Pitanja su prilagođavana ispitanicima jer nije bilo moguće njihovo unificiranje zbog njihova različitog općeg stanja (slabije razumijevanje, loše zdravstveno stanje...).

Način prikupljanja podataka

Intervjui su, zbog autentičnosti, popraćeni i audio-vizualnom materijalom (fotoaparatom, diktafon) - snimljeni su na kasete, a izrađen je i transkript njihovih odgovora na postavljena pitanja. Nakon prikupljanja podataka izrađena je tablica – matrica kategorija kako bi se dobila što preglednija i jasnija slika stvarnog stanja intervjuiranih osoba.

Fokus grupa

Dva socijalna radnika iz Centra za socijalnu skrb, zaduženih za područje Žumberka, te član Odbora za društvenu djelatnost Grada Samobora činili su fokus grupu istraživanja. Unatoč upitima, drugi resursi društvene zajednice nisu bili zainteresirani za sudjelovanje. Dodatni podaci dobiveni su i u intervjuu sa socijalnom radnicom Višnjom Bišćan iz Centra za socijalnu skrb u Samoboru, zaduženom za skrb o starijim ljudima na žumberačkom području koje administrativno pripada Gradu Samoboru.

Zaključci

Gotovo svi ispitanici stariji su od 65 godina, većina nema nikakvu mirovinu, a ako je ima radi se o vrlo niskim iznosima pa ih najveći broj prima socijalnu pomoć i jednokratnu pomoć za podmirenje računa ili nekih nužnih potreba.

Istraživanja navika i potreba starijih ljudi osoba na Žumberku nisu u značajnijoj mjeri odskakala od naših početnih očekivanja. Glavni nedostatak, koji bi im omogućio kvalitetniji život, slaže se većina, je novac.

Svi intervjuirani osjećaju duboku pripadnost kraju, načinu života kojim su navikli živjeti oduvijek – „kao njihovi stari“. Život ispunjavaju radom - koliko to mogu - uzgajajući povrće i voće uglavnom u blizini kuće i, iako stari i prilično nemoćni, još uvijek tako pomažu djeci koja su otišla sa Žumberka u potrazi za poslom.

Njihov najizrazitiji stav je želja za ostankom u svojoj primarnoj sredini, ne žele mijenjati način života, ali žele pomoć djece, članova porodice i društvene zajednice.

Uglavnom funkcioniraju u danim jednostavnim, najčešće siromašnim uvjetima, ali ne žele ništa mijenjati jer su duboko naviknuti na postojeće obrasce ponašanja u svojoj zajednici bez težnji nekim višim ciljevima.

Iako vrlo susretljivi u intervjuu, u biti komuniciraju samo s najbližim susjedima te prilikom

odlaska u crkvu. Alijenirani u društvenoj zajednici, fatalistički očekuju očekivano - smrt?

Nisu adekvatno informirani, iako većina ima radio i televizor, a nisu upoznati ni s elementarnim pravima socijalne i zdravstvene zaštite. Obilazeći teren, odmah su učinjeni zahtjevi za dvije osobe koje su imale pravo na materijalne prestacije u okviru Centra za socijalnu skrb Samobor. Također, u međuvremenu je iznađena mogućnost za nabavu dva ortopedska pomagala.

Zbog kronološke dobi, koju karakteriziraju kronične bolesti, potrebna im je kontinuirana zdravstveno-socijalna skrb koja nije uvijek lako dostupna pa stari ljudi koji žive sami često zapuste odlazak liječniku i nastavka potrebnog liječenja.

Iako većinom imaju povremene kontakte s djecom, izolirani su zbog slabe povezanosti s većim središtima. Teško prihvaćaju promjene, uporno zadržavaju navike svoje sociokulture.

Nitko od ispitanih ne bi želio otići u dom za starije ni bilo kakvu drugu instituciju. Univerzalno, svi su mišljenja da bi im život bio podnošljiviji i lakši uz veću materijalnu potporu. Starije muške osobe bi prihvatile pomoć u kući i spremanje obroka, za razliku od žena koje ne žele ni takav vid pomoći, iako postoji mogućnost dostave hrane i namirnica za što skrbi samoborski Crveni križ.

Spremno su prihvatili razgovor o problemima koji ih muče, zainteresirani i dirnuti što im je posvećena pažnja i što mogu progovoriti o svom svakodnevnom životu i poteškoćama koje ih kontinuirano prate.

Prijedlozi pomoći starijoj populaciji na Žumberku

Novčana sredstva

Županija raspolaže s dosta ograničenim sredstvima, kao i ovlastima, kojima bi se moglo pomoći u rješavanju problema starije populacije. Novčana sredstva za primjerice, nabavku ogrjeva socijalno ugroženim osobama, županija isplaćuje putem jedinica lokalne samouprave kao i jednokratnu novčanu pomoć osobama koje se obrate sa zahtjevom županiji. Jedinice lokalne samouprave, ako su u mogućnosti, pomažu starijim osobama i plaćanjem režijskih ili drugih troškova dok Centar za socijalnu skrb, po zahtjevu korisnika, obavlja poslove koje predviđa Zakon o socijalnoj skrbi. Nažalost, kao i u cijeloj Hrvatskoj, pa tako ni na žumberačkom području, ta pomoć nije dostatna da bi se adekvatno pomoglo i zbrinulo staro stanovništvo. U osmišljavanju kvalitetnije skrbi za starije osobe trebaju se svakako uključiti i državne institucije ulažući u njihov standard

Priručnik za starije osobe

Izrada Priručnika za starije osobe stoga bi mogla polučiti dobre rezultate, ne samo za stanovništvo Žumberka već i stariju populaciju u cijeloj Zagrebačkoj županiji, a provediva je uz relativno mala novčana sredstva.

Češće posjete starijim osobama

Kako većina ispitanika osjeća pomanjkanje društvenog kontakta s drugim osobama, jedna od dobrih mjera bilo bi i organiziranje češćih obilazaka te usamljene staračke populacije. Možda bi se takav prijedlog mogao realizirati u suradnji s Crvenim križem i volonterima.

Pučke kuhinje u mjestima prebivališta

Omogućile bi lakšu i bržu distribuciju hrane do korisnika posebice u zimskom razdoblju.

Dnevni smještaj

Kao posljednji prijedlog nameće se i potreba otvaranja doma za stare i nemoćne uz mogućnost takozvanog dnevnog smještaja. Dakle, da starije osobe, koje žive u našim udaljenim područjima budu smještene, primjerice, u za njih najtežem, zimskom razdoblju, u domu dok se ljeti mogu vratiti u svoja mjesta jer oni zapravo ne žele trajno napustiti svoj kraj, ne žele u domove ili udomiteljske obitelji no, neki bi pristali na privremeno izbivanje.

Matrica kategorija:

1. dio

SLUČAJ	O DRŽIVOST	FUNKCIONALNOST	SOCIJALNE INTERAKCIJE			MATERIJALNI POLOŽAJ	UVJETI STANOVANJA
			O BITELU	POROĐICA	SUSJEDI		
SM 83 GO D.	O DRŽIVA UZ POMOĆ	DJELOMIČNA SLABO POKRETNA, SPOSOBNA POSPREMITI KREVETI MALO POČISTITI	NEREDOVITI KONTAKTI PRETEŽITO VIKENDOM KOČER, ZET I UNUK. TE DVAJE STARJE SESTRE	RUJETKI KONTAKTI	POVREMENI KONTAKTI	NEZADOVOLJAVAJUĆI SOCIJALNA POMOĆ - 800 KN	ZADOVOLJAVJUĆI ZADOVOLJAVJUĆI I HIGIENSKI UVJETI
SM 75 GO D.	SAMO O DRŽIVA	POTPUNA SUVISLA JE, UREDNA, OSBRADUJE VRT	REDOVITI KONTAKTI VIKENDOM SIN I UDANA KOČER. POMAŽU, AVIDA I SESTRU	NEMA KONTAKTA	POVREMENI KONTAKTI OSTRIBO LEBNE I OSTARE SUSJEDE KOJE JEDINE ŽIVE U BLCINI	NEZADOVOLJAVAJUĆI POLJO PRIVRE DNA MIROVINA I SOCIJALNA POMOĆ	ZADOVOLJAVJUĆI ZADOVOLJAVJUĆI I HIGIENSKI UVJETI
ZORKA GOLUBIĆ	SAMO O DRŽIVA	POTPUNA IDE NA PAŠU, SKUPLJA DRVA ZA OGRJEV	REDOVITI KONTAKTI POMAŽU JOJ DJECA, AVIDA SESTRU I NJENU KOČER	NEMA KONTAKTA NEMA NIKOGA	NEMA KONTAKTA	NEZADOVOLJAVAJUĆI SOCIJALNA POMOĆ	NEZADOVOLJAVAJUĆI LOŠI HIGIENSKI UVJETI, JEDNA SOBA I KUHINJA, POLJSH TOALET, OKUĆICA
RM 75 GO DINA	O DRŽIVA UZ POMOĆ	DJELOMIČNA FUNKCIO NALNOST MOŽE SI SAMA SKUHATI, NE MOŽE SPREMATI	REDOVITI KONTAKTI DVA PUTA TJEDNO DOLAZE SIN I SNANA I POMAŽU	NEMA KONTAKTA	NEMA KONTAKTA	NEZADOVOLJAVAJUĆI POLJO PRIVRE DNI AMIROVINA, A POMAŽE I SIN	NEZADOVOLJAVAJUĆI STARA KUĆA, NE DRŽAVANA KUĆA, PRILJAV
BP 59 GO DINA	SAMO O DRŽIV	POTPUNA SAM ČISTI, OSBRADUJE VINOGRAD	POVREMENI KONTAKTI SMAJHOM KOJA JE SEĐAM GO DINA U DOMU	REDOVITI KONTAKTI SA SESTRINOM KO D KOJE JE DE I NJENOM KOČER	REDOVITI KONTAKTI POMAŽU S OBJEDOM	NEZADOVOLJAVAJUĆI SOCIJALNA POMOĆ, NEMA ZAO DJECU	NEZADOVOLJAVAJUĆI LOŠI HIGIENSKI UVJETI, POLJSH TOALET, VINOGRAD
JD 83 GO DINE	NE DR ŽIVA	NE FUNKCIO NALNA JEDVA SMOŽE SKUHATI	POVREMENI KONTAKTI	POVREMENI KONTAKTI S BRATOM	POVREMENI KONTAKTI SA SUSJEDOM KOJAJ JOJ DOLJESE VO DE	NEZADOVOLJAVAJUĆI SOCIJALNA POMOĆ 600 KUNA	NEZADOVOLJAVAJUĆI DRVENA KUĆA NEGODNA ZA ŽIVOT, LOŠI HIGIENSKI UVJETI
VM 61 GO DINA	SAMO O DRŽIV	FUNKCIO NALAN OSBRADUJE VRT, MO SI DRVA	NEMA O BITELU NIJE SEŽENI	POVREMENI KONTAKTI TETA I TETA KOJIMA POMAŽE	POVREMENI KONTAKTI POMAŽE SUSJEDU SA SUSJEDOM	NEZADOVOLJAVAJUĆI SOCIJALNA POMOĆ, 440 KN	NEZADOVOLJAVAJUĆI NEMA STUŠIŠTA DO KUĆE, LOŠI HIGIENSKI UVJETI
HA 61 GO DINA	O DRŽIVA UZ POMOĆ	FUNKCIO NALNA	REDOVITI KONTAKTI DVAJE KOČER I KOJE POMAŽU	POVREMENI KONTAKTI DVOJICA BRAĆE, ŠOGOR I ŠOGORICA, MUŽEVA BRAĆA	NEMA KONTAKTA PROMETNA DO LIRANOST	NEZADOVOLJAVAJUĆI JEDNO KRAT NA SOCIJALNA POMOĆ - 640 KUNA, NEMA NI ZA LJEKOVE	NEZADOVOLJAVAJUĆI STARA JEDNOSOBNA KUĆA DRVENA, RUŠIŠE, POLJSH TOALET
FJ 72 GO DINE	SAMO O DRŽIV	DJELOMIČNO FUNKCIO NALAN SAMI KUĆA, UZAJA ZEBEVE	NEMA KONTAKTA SIN JE UMRO, A NE KONTAKTI RA S KOČER	NEMA KONTAKTA NE RAZGOVARA S BRATOM KOJI ŽIVI DO NJEGA	NEMA KONTAKTA	NEZADOVOLJAVAJUĆI MIROVINA 27 EVRA TE SOCIJALNA POMOĆ - 220 KUNA	NEZADOVOLJAVAJUĆI POLJO OSRABENA KUĆA, NEMA PROZORA U JEDNOM DIELU, LOŠI HIGIENSKI UVJETI

Matrica kategorija:
2. dio

SLUČAJ	O PREDLJENO ST DOMAĆINSTVA		SUBIJEKTVNI OSJEĆAJ ZDRAVLJA	OSJEĆAJ PRIPADNOSTI ZAVIČAJU	INFO RMIRANOST	ŽELJENE PROMJENE
	IMA	NEMA				
GM 83 GOD.	VODA SANITARNI ČVOR STROJZA RUBLJE TV RADIO TELEFON O KUĆNICA	KANALIZACIJA	OSJEĆASE BO LEBNOM NEPODOBNA ZA BID KAKAV FIZIČNI RAD	JAK ŽELI OSTATI NA ŽUMBERKU NE ŽELI U DOM	SLABA LOŠE VIDI I ČUJE	MATERIJALNE PRESTACIJE
GM 75 GOD.	TELEFON VODA SANITARNI ČVOR	KANALIZACIJA TV	OSJEĆASE BO LEBNOM IAKO JE SPODOBNA BRINUTI SE O SEBI, KUĆI I O KUĆNICI	JAK	SLABA IMA SAMO PO KVARENOM RADIO	MATERIJALNE PRESTACIJE
ZORKAGOLUBIĆ	TELEFON O KUĆNICA	VODA KANALIZACIJA SANITARNI ČVOR	OSJEĆASE BO LEBNOM	JAK NEŽELU NAPUSTITI RODNI ŽUMBERAK	SLABA TV NIKADA NIJE MALA, A RADIO JE PO KVAREN	MATERIJALNE PRESTACIJE
RM 75 GODINA	TV TELEFON VODA SANITARNI ČVOR O KUĆNICA		OSJEĆASE VRLO BO LEBNOM TEŽE GO VO RI, MA PROBLEMA SA SROBOM, NATEČENE NOGE	JAK ŽELI ŽIVJETI SAMA NA ŽUMBERKU	SLABA	DOSTAVA HRANE
BP 59 GODINA	RADIO VODA	TV SANITARNI ČVOR KUĆANSKI APARATI	DOBRO SE OSJEĆA, OSIM DEPRESIJE BIO U RATU, BLAGO ALKOHOLIZIRAN	JAK	ZADO VO LIAVAJUĆA SLUŠA RADIO, PO NEKAD ČITA NOVINE	DOSTAVA HRANE, LJU DSKA TO PLA RUBIĆ, MATERIJALNE PRESTACIJE
JD 83 GODINE	RADIO	VODA SANITARNI ČVOR	OSJEĆASE VRLO BO LEBNOM MA ZAPUŠTEN SLOMLJENI KUKI TROMBOZU NA NOZI	JAK ŽELI OSTATI SAMA NA ŽUMBERKU, U DOM BI HTJELA SAMO KAD BUDE POTPU NO NEPO KRET-NA	SLABA SLUŠA RADIO	MATERIJALNE PRESTACIJE
VM 61 GODINA	O KUĆNICA	SANITARNI ČVOR VODA	OSJEĆASE VRLO BO LEBNOM IMA EPILEPSIJU,	JAK	LOŠA NEMA MO GUĆNOSTI INFO RMIRANJA	DOSTAVA HRANE
HA 61 GODINA	O KUĆNICA VODA	SANITARNI ČVOR	OSJEĆASE VRLO BO LEBNOM PROBLEMI SA ŽUCIMA, NATEČENI ZGLO BOVI, TREBA NA OPERACIJU U KO LJENI	JAK	RELATIVNO ZADO VO LIAVAJUĆA GLEBA TV	MATERIJALNE PRESTACIJE
FJ 72 GODINE	O KUĆNICA		OSJEĆASE VRLO BO LEBNOM PROBLEMI S VIDOM, PUSI	JAK	LOŠA	MATERIJALNE PRESTACIJE TO PLA RUBIĆ

Literatura:

- (1) Vuletić, Silvije, „Metodika kvalitativno-naturalističkog istraživanja u lokalnoj zajednici“ (Zagreb, 2005.)
- (2) Vujević, Miroslav, „Uvod u znanstveno istraživanje“

Kontakt osoba:

Katarina Gerbl, dipl.soc. radnica
Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije
Služba za prevenciju ovisnosti – Savjetovništvo Samobor
10 430 Samobor, Gajeva 37
Tel./fax. 01/3330-763
e-mail: katarina.gerbl@zq.t-com.hr

